

Correctievoorschrift HAVO

2024

tijdvak 2

aardrijkskunde

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 3.21, 3.24 en 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 3.21 t/m 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020 van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.

- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goed gerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommitteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examinerator en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*

Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Wereld

Opgave 1 – Arbeidsmigratie in India en Nepal

1 maximumscore 1

Uit het antwoord moet blijken dat de bevolking in India en Nepal zich steeds meer concentreert in steden / arbeidsmigranten van het platteland naar de stad trekken.

2 maximumscore 2

Juiste oorzaken zijn:

- Het (totale) bnp van Nepal is vele malen kleiner dan dat van India (waardoor eenzelfde bedrag aan internationale geldzendingen in Nepal een groter deel van het bnp bepaalt).
- Uit Nepal trekken in verhouding (tot de totale bevolking) veel meer internationale arbeidsmigranten naar het buitenland dan vanuit India.

per juiste oorzaak

1

3 maximumscore 2

Een juiste redenering is:

- Veel vertrekgebieden hebben een sterke bevolkingsgroei / veel jongeren,
- zodat een overschot aan arbeidskrachten ontstaat / de werkloosheid toeneemt.

1

1

4 maximumscore 2

- Uit het antwoord moet blijken dat economische groei in semi-perifere landen / de Arabische Golfstaten leidt tot een groeiende vraag naar arbeidskrachten (uit perifere landen / uit landen als India en Nepal).
- Een juist antwoord is: door economische groei in vertrekgebieden krijgen meer mensen de financiële mogelijkheid om te migreren.

1

1

5 maximumscore 2

Uit de redenering moet blijken dat

- veel arbeidsmigranten tijdens de coronapandemie hun baan kwijtraakten / niet in staat waren te werken / noodgedwongen moesten terugkeren (naar India en Nepal),
- zodat deze regio's (waarin veel gezinnen afhankelijk zijn van geldzendingen) geen inkomsten uit geldzendingen meer ontvingen.

1

1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 2 – Investerings in het Keniaanse spoor

6 maximumscore 1

exploitatiekolonie

7 maximumscore 2

Uit de redenering moet blijken dat

- de (door de Chinezen aangelegde) infrastructuur (net als in de koloniale periode) gericht is op de kust / havens, 1
- zodat grondstoffen / landbouwproducten / mijnbouwproducten makkelijk naar het buitenland vervoerd kunnen worden. 1

8 maximumscore 3

- Juiste redenen vanuit de economische dimensie zijn: 2
 - De landen in het oosten van Afrika zijn een groeiende afzetmarkt voor Chinese producten.
 - De loonkosten in landen in het oosten van Afrika zijn lager dan in China.
 - China heeft de grondstoffen / mijnbouwproducten nodig (om de eigen industrie draaiende te houden).

Opmerking

Per juiste reden 1 scorepunt toekennen.

- Juiste redenen vanuit een andere dimensie zijn: 1
 - China wil zich hiermee profileren als wereldmacht / hegemoniale staat.
 - China wil wereldwijd zijn invloedssfeer uitbreiden.

9 maximumscore 2

- Uit het argument voor de stelling moet blijken dat goede infrastructuur in Kenia (zoals spoorlijnen) kan leiden tot meer handel / meer economische activiteit / hogere welvaart (en Kenia binnen Afrika dus een centrumpositie kan gaan innemen). 1
- Uit het argument tegen de stelling moet blijken dat het uiteindelijk vooral China zal zijn dat zal profiteren van de (door China zelf aangelegde) spoorlijnen in Kenia. 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Aarde

Opgave 3 – Vikingen op IJsland

10 maximumscore 2

Juiste oorzaken zijn:

- Noorwegen is een land met veel bergen / reliëf.
- In een groot deel van Noorwegen is het te koud voor akkerbouw (door een continentaal klimaat / sneeuw- en hooggebergteklimaat).
- In Noorwegen heeft weinig bodemvorming plaatsgevonden (door geringe chemische verwerking / de vorming van ijskappen).

per juiste oorzaak 1

11 maximumscore 3

- divergente plaatbeweging / divergentie 1
- basalt 1
- Uit het antwoord moet blijken dat onder IJsland een hotspot / mantelpluim ligt. 1

12 maximumscore 2

- Een juiste oorzaak van hinder is: Vikingboeren kregen te maken met vulkanische as dat land en nederzettingen bedekte. 1
- Een juiste oorzaak van profijt is: vulkanische assen zijn in het algemeen vruchtbaar. 1

13 maximumscore 2

De juiste oorzaken zijn:

- Het klimaat in IJsland werd aan het einde van de middeleeuwen kouder (waardoor de opbrengsten uit de landbouw minder werden). (natuurlijke oorzaak) 1
- Door een groeiende bevolking nam de vraag naar voedsel toe. (menselijke oorzaak) 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 4 – Klimaten op de Kreeftskeerkring

14 maximumscore 2

Uit de uitleg moet blijken dat in de periode december – februari

- de Kreeftskeerkring doorgaans onder invloed staat van hoge luchtdrukgebieden / dalende lucht, (oorzaak) 1
- waardoor de (dalende) lucht opwarmt / meer waterdamp kan bevatten (en niet uitregent / condenseert). (gevolg) 1

15 maximumscore 3

- Gegeven 1: De nabijheid van de zee zorgt bij Al Hamra voor een matigende invloed op het klimaat. 1
- Gegeven 2: de grote hoeveelheid neerslag heeft een verkoelend effect 1
- Gegeven 3: Bhopal en Dhaka staan onder invloed van de vochtige Zuidwest-Moesson / een aanlandige wind. 1

16 maximumscore 2

Een juiste uitleg is:

- Bhopal ligt verder landinwaarts dan Dhaka / aan de lijkzijde van verschillende gebergtekets, (oorzaak) 1
- waardoor de lucht die wordt aangevoerd in Bhopal al veel minder vocht bevat / bij Bhopal daalt. (gevolg) 1

17 maximumscore 2

- Dhaka 1
- Een juist argument is: Dhaka ligt (in tegenstelling tot de andere drie plaatsen) aan een (grote) rivier (die ook in de droge tijd zoet water afvoert). 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Brazilië

Opgave 5 – De ‘boog van ontbossing’ in Brazilië

18 maximumscore 2

Uit de redenering moet blijken dat

- in het Amazonegebied nieuwe wegen worden aangelegd, 1
- zodat boeren en/of houtkappers makkelijker nieuw te ontginnen plekken kunnen bereiken / hun producten beter kunnen transporteren. 1

19 maximumscore 2

Een juiste redenering is:

- Door de uitbreiding van de grootschalige landbouwbedrijven in de boog van ontbossing verliezen kleine boeren / veehouders hun land, 1
- zodat deze kleine boeren genoodzaakt zijn nieuwe stukken selva / tropisch regenwoud te ontginnen. 1

20 maximumscore 4

- Juiste aanwijzingen voor scenario a zijn: 2
 - Een groot deel van dit gebied bestaat uit beschermd bos.
 - Dit gebied ligt in de bergen.
 - In dit gebied liggen weinig (hoofd)wegen.
- Juiste aanwijzingen voor scenario b zijn: 2
 - In dit gebied is bauxiet / zijn delfstoffen aangetroffen.
 - In het zuidelijke deel van dit gebied is sinds 1980 al veel bos gekapt.

Opmerking

Per juiste aanwijzing 1 scorepunt toekennen.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 6 – Paraisópolis, een favela in São Paulo

21 maximumscore 3

- stereotype / stereotiepe beeld 1
- lokaal schaalniveau 1
- Juiste antwoorden zijn: 1
 - verschillen tussen (de rijkere) stad en (het armere) platteland
 - verschillen tussen (de rijkere) verstedelijkte districten in het zuidoosten van Brazilië en meer (armere) landelijke districten in het noorden van Brazilië

22 maximumscore 1

Uit het antwoord moet blijken dat uit bron 11 op te maken is dat de wijk Paraisópolis bestaat uit stenen huizen (met meerdere verdiepingen).

23 maximumscore 2

uitspraak 1: onjuist
 uitspraak 2: onjuist
 uitspraak 3: onjuist

indien drie juiste antwoorden 2
 indien twee juiste antwoorden 1
 indien minder dan twee juiste antwoorden 0

24 maximumscore 2

Een juiste redenering is:

- Paraisópolis ligt in vergelijking met andere favela's dicht bij het centrum van São Paulo / welvarende wijken, 1
- zodat de inwoners minder grote afstanden hoeven af te leggen naar werk in het centrum / lokale ondernemers in de favela kunnen profiteren van mogelijkheden van deze centrale ligging. 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Leefomgeving

Opgave 7 – De energietransitie in Den Haag

25 maximumscore 2

- 1 - Geuzen- en Statenkwartier
- 2 - Moerwijk
- 3 - Ypenburg

indien drie juiste antwoorden	2
indien twee juiste antwoorden	1
indien één juist antwoord	1

26 maximumscore 2

- Een juist antwoord is: de woningen (in de flats) staan dicht bij elkaar (zodat er weinig warmte- / energieverlies is met een warmtenet). 1
- Uit het antwoord moet blijken dat het dakoppervlak (van de flats) te klein is om voor alle huishoudens in die flats energie op te wekken. 1

27 maximumscore 1

Uit het antwoord moet blijken dat voor de verduurzaming van Den Haag (interactieve) ICT-toepassingen worden ingezet.

28 maximumscore 2

Juiste manieren zijn:

- Burgers worden zich meer bewust van hun eigen energieverbruik / het energieverbruik in hun wijk.
- Burgers kunnen op basis van de gegevens in DataLab zelf met voorstellen komen over het energiebeleid.

per juiste manier	1
-------------------	---

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 8 – Water in Nederland, vroeger en nu

29 maximumscore 2

- uitspraak 1: juist
uitspraak 2: onjuist
uitspraak 3: juist

indien drie juiste antwoorden	2
indien twee juiste antwoorden	1
indien minder dan twee juiste antwoorden	0

30 maximumscore 2

- 1 sneller
2 af
3 hoger
4 onregelmatiger

indien vier juiste antwoorden	2
indien drie juiste antwoorden	1
indien minder dan drie juiste antwoorden	0

31 maximumscore 2

Uit de uitleg moet blijken dat

- bij een noordwesterstorm zeewater richting de Nederlandse kust wordt opgestuwd, (oorzaak) 1
- waardoor ook rivieren moeilijker op zee kunnen afwateren. (gevolg) 1

32 maximumscore 2

Juiste redenen zijn:

- Er is sprake van een combinatie van waterbeheer met natuurontwikkeling.
- Bij het ontpolderen van de Biesbosch werken actoren met verschillende belangen samen (zoals waterschappen, boeren en natuurorganisaties).
- Het beheer is gericht op het vasthouden en/of bergen van water (zodat ook in tijden van droogte water beschikbaar is).

per juiste reden	1
------------------	---

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per examinerator in de applicatie Wolf.
Accordeer deze gegevens voor Cito uiterlijk op 24 juni.

6 Bronvermeldingen

bron 1	Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, met data van data.worldbank.org en www.un.org, 2021
bron 2	Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, 2022 Florian Büttner, 2009
bron 3	Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, 2022 Jenni Moeras, edition.cnn.com, 2019
bron 4	Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, 2022
bron 5	Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling met data van www.volcanocafe.org, 2022
bron 6	Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling met data van www.volcanocafe.org, 2022
bron 7	Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling met data van kaltesonne.de, 2022
bron 8	Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, 2022 Grote Bosatlas 56e, 2021
bron 9	Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling met data van nl.climate-data.org, 2022
bron 10	Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, 2022 Grote Bosatlas 56e, 2021
bron 11	www.tucavieira.com.br, 2004
bron 12	Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling met data van dadosgeociencias.ibge.gov.br, 2022
bron 13	Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling met data van bgp.he.net/dns/dadosgeociencias.ibge.gov.br, 2022
bron 14	Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling met data van alle cijfers. nl, 2020
bron 15	Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling met data van Gemeente Den Haag, 2022
bron 16	Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling met data van insights.arcgis.com, 2022
bron 17	Alcarta 2e editie, 2022
bron 18	Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, 2022 allardpierson.nl, 2021

